

ČESKÁ REPUBLIKA
ROZSUDEK
JMÉNEM REPUBLIKY

Městský soud v Praze rozhodl v senátě složeném z předsedkyně JUDr. Ivanky Havlíkové a soudkyň JUDr. Naděždy Řehákové a Mgr. Ing. Silvie Svobodové v právní věci

žalobkyně: **A. F.,**
bytem XXX
zastoupena Mgr. Lenkou Kotulkovou, advokátkou,
se sídlem Kopečná 241/20, 602 00 Brno

proti

žalovanému: **Ministerstvo zdravotnictví,**
se sídlem Palackého nám. 375/4, 128 00 Praha 2

o žalobě proti rozhodnutí ministra zdravotnictví ze dne XXX, č. j. XXX

takto:

- I. Rozhodnutí ministra zdravotnictví ze dne XXX, č. j. XXX, se zrušuje a věc se vrací žalovanému k dalšímu řízení.
- II. Žalovaný je povinen zaplatit žalobkyni náhradu nákladů řízení ve výši 10 140 Kč do jednoho měsíce od právní moci rozsudku k rukám zástupkyně žalobkyně Mgr. Lenky Kotulkové, advokátky.

Shodu s prvopisem potvrzuje M. P.

Odůvodnění:

Vymezení věci

1. Žalobkyně se podanou žalobou domáhala přezkoumání v záhlaví uvedeného rozhodnutí ministra zdravotnictví (žalovaný), kterým byl zamítnut její rozklad proti rozhodnutí Ministerstva zdravotnictví (ministerstvo) ze dne XXX, č. j. XXX, o zamítnutí její žádosti ze dne XXX o poskytnutí jednorázové peněžní částky za protiprávně provedenou sterilizaci (žádost) podle zákona č. 297/2021 Sb. (sterilizační zákon), a prvostupňové rozhodnutí potvrzeno.

Žaloba

2. V úvodu žaloby žalobkyně podrobně popsala skutkový stav a dosavadní průběh řízení.
3. V *prvním žalobním bodu* tvrdila, že její souhlas se sterilizací byl udělen za okolností, jež vylučují nebo vážně narušují svobodu a prostotu omylů. Tím byla naplněna dikce § 3 odst. 1 sterilizačního zákona. S poukazem na skutkový stav namítala, že nebyla v dostatečném rozsahu informována o svém zdravotním stavu, účelu, povaze, předpokládaném přínosu, možných důsledcích a rizicích navrhované sterilizace. Stejně tak nebyla v žádném rozsahu informována o jiných možnostech řešení ani o jejich vhodnosti, přínosech a rizicích.
4. Dle žalobkyně se nesprávným ukázalo být i poučení o neškodnosti sterilizace. Ta jí způsobila zdravotní problémy, bolely jí záda, nohy, trpěla gynekologickým krvácením a v 39 letech jí musela být vyňata děloha. Její souhlas tak byl udělen za porušení právních předpisů upravujících v rozhodném období provedení zdravotního výkonu zabraňujícího plodnost.
5. Ve *druhém žalobním bodě* žalobkyně vytkla správním orgánům neprovedení jí navržených důkazů výsledkem její osoby, manžela a švagrové. Namítala, že okolnosti provedení sterilizace mohl dosvědčit manžel a otec všech jejích dětí, který s ní v té době žil, radila se s ním o životních situacích, se všemi okolnostmi a průběhem celé situace ohledně interrupce a následně přidružené a vynucené sterilizace se mu svěřovala a jejich průběh zprostředkovávala. Manžel mohl též dosvědčit negativní důsledky na její následný zdravotní stav.
6. Žalobkyně k tomu připomněla, že byla po podání žádosti o poskytnutí jednorázové peněžní částky ministerstvem poučena o svých právech (podání ministerstva ze dne 18. 3. 2024). V části tři tohoto podání byla vyzvána ke sdělení dalších konkrétních návrhů (důkazů) na doplnění dokazování. Žalobkyně tyto další důkazní návrhy učinila. Navrhla jako důkaz zdravotnickou dokumentaci, a výsledky své osoby, manžela a švagrové. V části čtyři uvedeného podání ministerstva byla vyzvána k předložení nebo označení důkazů k tvrzení, že byla k podpisu dokumentů souvisejících se sterilizací přesvědčována a nucena a že komunikace mezi žalobkyní a zdravotnickým personálem probíhala ve spěchu, strachu a nátlaku. K tomu žalobkyně navrhla stejně jako k části tři výsledky své osoby, manžela a švagrové. Zdůraznila, že okolnosti provedení sterilizace může dosvědčit její manžel, který jí doprovázel do nemocnice k provedení interrupce a byl tak přímým svědkem i části komunikace mezi žalobkyní a zdravotnickým personálem na chodbě zdravotnického zařízení. Může proto dosvědčit atmosféru spěchu, strachu a nátlaku, které byla vystavena, stejně jako nátlaku zdravotnického personálu, aby podepsala dokumenty ke sterilizaci, že už nechtějí vidět, protože rodí každý rok.

Shodu s prvopisem potvrzuje M. P.

7. K návrhu důkazu výsledkem žalobkyně uvedla, že se švagrové se všemi okolnostmi a průběhem celé situace ohledně interrupce a přidružené vynucené sterilizace svěřovala. Navíc byla švagrová přítomna jejímu psychickému kolapsu poté, co se později po provedení zákroku žalobkyně dozvěděla, že nemožnost mít děti po provedení sterilizace je nevratná.
8. Podle žalobkyně se žalovaný nijak nezabýval jejím popisem událostí a rezignoval na jakékoli prověření skutkového stavu, neboť odmítl provést jí navržené důkazy výsledky svědků.

K tomu poukázala na rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 19. 6. 2024, č. j. 14 Ad 3/2024-39, bod 25 a 26. Žalobkyně měla za to, že byly její důkazní návrhy odmítnuty a již předem konfrontovány se záznamy ve zdravotnické dokumentaci. Záznamům tak byla svévolně předem přisouzena vyšší vypovídací hodnota. Za podobně jednostranně považovala úvahy ministerstva, že má její manžel zájem na výsledku řízení. Tvrdila, že přístup ministerstva a žalovaného nijak nereflektuje povinnost pečlivě přihlížet ke všemu, co v řízení vyšlo najevo, včetně toho, co uvedli účastníci, neboť již dopředu některé důkazy v řízení „diskvalifikují“.

9. Žalobkyně konstatovala, že pokud by bylo záměrem zákonodárce, aby byly ostatní důkazy opomenuty a při rozhodování se vycházelo výlučně ze zdravotnické dokumentace, jistě by to bylo ve sterilizačním zákoně specifikováno. To se ale nestalo. Oba správní orgány ignorují specifičnost tohoto typu řízení a jeho časový odstup od rozhodných skutečností, kdy vzpomínky a svědectví blízkých jsou často jediné, co obětem státní politiky omezování reprodukčních práv určitých částí populace zbylo. V devadesátých letech nabyla možnost vše si nahrát či natočit na chytrý telefon či zajistit jiné nezvratné důkazy. Proto by ani na zdravotní dokumentaci nemělo být nahlíženo jako na jakési dogma správnosti a pravdivosti, zejména v kontextu tehdejší státní politiky a její regulaci plodnosti ve velkém měřítku vybraných skupin obyvatelstva. Ministerstvo svým přístupem k hodnocení důkazu fakticky vyprázdnilo možnost, aby se oběti efektivně domohly odškodnění za újmy, k nimž před mnoha lety ve velkém měřítku a plošně docházelo. A žalovaný tento postup schválil. Obě rozhodnutí správních orgánů jsou proto nezákonná.
10. Ve *třetím žalobním bodu* žalobkyně tvrdila, že udělila souhlas při porušení právních předpisů upravujících v rozhodném období provedení zdravotního výkonu zabraňujícího plodnost ve smyslu § 3 odst. 1 sterilizačního zákona. Porušení právních předpisů spočívalo v nezákonném složení sterilizační komise. K tomu poukázala na žádost a protokol z jednání sterilizační komise ze dne AAA, který dle jejího tvrzení neosvědčuje splnění požadavků tehdy účinného ustanovení § 27a odst. 1 zákona č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu (zákon o zdraví lidu). Uvedla, že protokol obsahuje podpisy pouze tří členů komise, namísto pěti, není mezi nimi právník, ani celkem čtyři lékaři. Neodpovídá ani datum jednání komise, která o žádosti žalobkyně rozhodovala dle protokolu již dne AAA, tedy dva dny před tím, než měla být žádost učiněna. To nasvědčuje antedataci protokolu, popřípadě souvisejících zápisů ve zdravotnické dokumentaci, což vede k neplatnosti takto upravených dokumentů.
11. K nezákonnému složení sterilizační komise žalobkyně zopakovala závěry žalovaného rozhodnutí. Zdůraznila, že podle zákona měla být komise pětičlenná. Zákon současně stanovil přesné požadavky na složení komise v § 27a odst. 1 zákona o péči o zdraví lidu, neboť měli rozhodnout čtyři lékaři a právník. Ministerstvo tento požadavek vypořádalo konstatováním, že sterilizaci provedla komise v tříčlenném složení, jako by šlo o nepodstatnou drobnost. Nepovažovalo za podstatné, zda byly dodrženy tehdy platné právní předpisy. Zákon ale žalobkyni poskytoval určitou ochranu. Ve věci tak citlivého a

nevratného zákroku mělo rozhodovat více lékařů (4), navíc se dva neměli na zákroku podílet. Měl tam být právník, jehož přítomnost mohla lépe zaručit zákonnost celého procesu. Nic z toho nebylo splněno. Zákonná ochrana byla žalobkyni odňata svévolně. Z jakého důvodu tomu tak bylo, zda v zájmu urychlení věci, zjednodušení procesu, aby zdravotníkům zákrok snadněji „prošel“, o tom lze jen spekulovat. Jednoznačné je to, že byl zákon porušen velmi podstatně a že kdyby tomu tak nebylo, mohla by celá situace dopadnout jinak a ke sterilizaci žalobkyně by nemuselo dojít. Předepsané pětičlenné složení sterilizační komise by garantovalo lepší prostředí pro svobodu rozhodování a prostotu omylu žalobkyně.

12. Dle žalobkyně ministerstvo a žalovaný nesprávné složení komise nepřipustně bagatelizují, čímž způsobují nezákonnost a nesprávnost obou rozhodnutí. Jedná se o projev libovůle. Tomu nasvědčuje i skutečnost, že v obdobných předchozích rozhodnutích ministerstva, která žalobkyně označila, ministerstvo nesprávné složení sterilizační komise za problém a okolnost významnou z hlediska zákona považovalo.
13. Dle žalobkyně proto rozhodnutí ministerstva neobstojí ani z hlediska předvídatelnosti, neboť je v rozporu s § 2 odst. 4 správního řádu, z něhož citovala. K argumentaci žalovaného ke složení sterilizační komise dle Směrnice Ministerstva zdravotnictví ČSR ze dne 17. 12. 1971, o provádění sterilizace číslo LP-252.3-19.11.71 (směrnice) se dovolávala ochrany podle zákona o péči o zdraví lidu. Ten stanovil povinné složení sterilizační komise v § 27a odst. 1 a zákon má vyšší právní sílu než směrnice.
14. Žalobkyně popřela, že by uplatnila námitku dodatečných úprav ve zdravotnické dokumentaci až v rozkladu a tvrdila ji nepodloženě. K tomu poukázala na svou žádost ze dne XXX poslední odstavec na straně 3 a první odstavec na straně 4, a citovala u nich. Podle žalobkyně žalovaný zcela pominul jí tvrzené skutečnosti a rozhodoval v rozporu s obsahem spisu, předložil vlastní interpretaci událostí, které objektivně vyplývají ze spisu. Takto vzniklé rozhodnutí je zmatečné a nezákonné.
15. Žalobkyně odmítla také argument správních orgánů, že časová souslednost a povaha výkonu jako plánovaného svědčí o tom, že se nejednalo o spěch, natož o nátlak, neboť veškeré dokumenty dokládají naprostý opak. Záznam ze zdravotnické dokumentace ze dne AAA považovala za jednostranně pořízený s tím, že se tam nacházejí důkazy nasvědčující manipulaci či dodatečným úpravám. Vše za situace, kdy složení sterilizační komise nerespektovalo zákonné požadavky. Uvedené spíše nasvědčuje tomu, že se na dodržení předpisů v dané době a daném případě příliš nelpělo.
16. Podle žalobkyně ministerstvo hodnotilo důkazy tak, že zdravotnické dokumentaci, včetně jednostranných písemných záznamů, přisoudilo rozhodující váhu, zatímco vyjádření žalobkyně a její důkazní návrhy zavrhl jako jednostranné, neobjektivní, nevyvážené až účelové s cílem odškodnění nepřiznat.
17. Žalobkyně připomněla rozsudek zdejšího soudu ze dne 28. 2. 2023 č. j. 15 Ad 4/2022-35 a rozsudek NSS ze dne 14. 8. 2024 č. j. 7 As 266/2023-47 bod 18 a citovala z nich. Měla za to, že v její věci ministerstvo ani žalovaný nepostupovali v souladu s nároky, které na ně tato judikatura klade.
18. Žalobkyně shrnula, že v řízení nebyl zjištěn skutkový stav v dostatečném rozsahu. Rozhodnutí obou správních orgánů jsou tak zatížena vadou nezákonnosti pro podstatné porušení ustanovení o řízení před správním orgánem.

Shodu s prvopisem potvrzuje M. P.

19. Žalobkyně žádala, aby soud žalobou napadené rozhodnutí, jakož i rozhodnutí správního orgánu I. stupně zrušil a věc vrátil k dalšímu řízení.

Vyjádření

20. V písemném vyjádření k žalobě žalovaný argumentoval obdobně jako v odůvodnění svého rozhodnutí.
21. K námitce nedostatku poučení, absenci souhlasu se sterilizací, nesprávnou interpretací událostí před výkonem sterilizace a nepřezkoumatelnosti obou rozhodnutí pro nedostatek důvodů poukázal na zdravotnickou dokumentaci. Zejména záznam ze dne BBB v kolonce týkající se gynekologické anamnézy. Z ní je zřejmé, že žadatelka již před předmětnou hospitalizací absolvovala jedenkrát umělé přerušování těhotenství. Proto se nejednalo o zcela novou zkušenost s tímto procesem. Nemohl tak přisvědčit názoru žalobkyně, že předestřený argument ministerstva nemůže obstát z toho důvodu, že tímto způsobem by uvažoval lékař či jiná osoba s odborným vysokoškolským vzděláním ve zdravotnickém oboru, určitě ne však mladá čerstvě dvacetipětiletá matka pěti dětí z nesrovnatelně sociálně méně příznivého prostředí. Uvedl, že v řízení nevyplývalo, že by se jednalo o osobu zbavenou svéprávnosti či na ni omezenou, a proto je třeba k ní z hlediska rozumové vyspělosti přistupovat v souladu s § 4 odst. 1 občanského zákoníku (zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník). Pokud tedy žalobkyně již jednou
- v minulosti prokazatelně absolvovala totožný zákrok, jehož podstatou je umělé přerušování těhotenství, nelze tuto osobní zkušenost zcela popírat a argumentovat v obecné rovině nízkým věkem, skutečností, že je matkou pěti dětí a nepodloženou skutečností v podobě méně sociálně příznivého prostředí. K tomu žalovaný podotkl, že není ani zcela zřejmé, co je jako méně sociálně přístupné prostředí myšleno. Poukázal také na obsah sesterské anamnézy, kde je výslovně zapsáno, že sociální podmínky jsou dobré.
22. K tvrzení žalobkyně, že se ministerstvo a žalovaný záznamem ze dne AAA snaží dokázat, že požádala o sterilizaci již toho dne, přitom je její žádost až ze dne BBB, žalovaný poukázal na zdravotnickou dokumentaci, která obsahuje celkem 4 zápisy vztahující se k žádosti žalobkyně o sterilizaci. Z toho tři jsou sepsány lékaři v části „anamnéza“ a datované ke dni AAA a ke dni BBB toho roku. Jedna je sepsána na samostatném listě, podepsána žadatelkou a datována ke dni BBB. Součástí dokumentace je také samostatný list nadepsaný jako „Protokol z jednání sterilizační komise“ s datem rozhodování o žádosti (dne AAA) a výsledkem vyřízení. Jsou zde podpisy tří osob, z toho dvou vedoucích lékařů z prvního gynekologicko-porodnické kliniky a ředitele Fakultní nemocnice Brno. Na stejném listě se dále nachází rovněž sdělení *„Prohlašuji, že souhlasím s provedením sterilizace a jsem si vědoma všech důsledků, které tento zákrok sebou přináší a že již nikdy nebudu moci mít děti“*, které je vlastnoručně podepsáno žalobkyní. Zákroku se žalobkyně podrobila kolem poledne dne CCC.
23. Dle žalovaného je v dokumentaci také přijímací záznam zdravotní sestry ze dne BBB v X hodin X minut, kde sestra udává v kolonce *„Ošetřovatelská diagnóza“* záznam *„ITP + sterilizace“*. Z tohoto sledu událostí plyne, že žadatelka o sterilizaci požádala již dne AAA. Tento zápis provedl odlišný lékař než ten, který žalobkyni operoval. Nadto i odlišný lékař než ti, kteří provedení sterilizace ve sterilizační komisi schvalovali. Krom toho zdravotní sestra, která žalobkyni přijímala, již při příjmu naznačila, že žalobkyně o sterilizaci žádá. Je proto důvodné usuzovat, že žadatelka o sterilizaci dne AAA lékaře neformálně požádala, její žádost schválila sterilizační komise ještě toho dne, přičemž žadatelka si toho musela být

vědoma, když ji podepsala. Při nástupu k výkonu tohoto zákroku pak žadatelka zhojila formu žádosti tak, aby odpovídala tehdy platným právním předpisům. Tento dokument „Žádost o sterilizaci“ pak vlastnoručně podepsala.

24. Žalovaný dále poukázal na to, že jak žádost o sterilizaci, tak velmi podrobně informovaný souhlas s tímto zákrokem, tedy dva klíčové dokumenty pro posouzení vůle žalobkyně podstoupit zákrok, byly již podepsán před provedením sterilizace, a to nikoliv den operace či bezprostředně před zákrokem. Dle záznamu nastoupila žalobkyně k hospitalizaci dne BBB ráno v dobrém psychickém rozpoložení.
25. K námitce žalobkyně, že dodatečné úpravy namítala již v rozkladu konstatoval, že pokud v rozhodnutí toto nesprávně uvedl, nic to nemění na skutečnosti, že se s touto námitkou vypořádal. Žalobkyně pro dané tvrzení nenavrhla žádné důkazy a žalovanému není známo, že by s tímto názorem konfrontovala poskytovatele zdravotnických služeb, které z falzifikace zdravotnické dokumentace viní.
26. Námitky žalobkyně proti časové souslednosti procesu podání žádosti a její schválení sterilizační komisí dle žalovaného žalobkyně sice tvrdí, avšak nějak se nevyjadřuje k tomu, jak je možné, že by sterilizační komise ze zcela vlastní iniciativy jednala o její žádosti. Bez dalšího nelze opominout ani fakt, že žadatelka svou žádost podala před provedením samotné sterilizace, kdy přímo na protokolu z jednání sterilizační komise figuruje vlastnoruční podpis žadatelky. Jakkoli lze připustit, že ze zdravotnické dokumentace plyne, že nebyla dne AAA dodržena forma žádosti o sterilizaci tak, jak ji předpokládaly tehdy platné právní předpisy, nelze mít pochyb o tom, že žadatelka žádost při projednání sterilizační komise sterilizaci vznesla. To, že o ní skutečně žádala lze usoudit již ze samotné textace protokolu z jednání sterilizační komise. Pokud by žalobkyně nevěděla o tom, že by žádost o sterilizaci podávala, jak se snaží tvrdit, tak by jistě protokol z jednání sterilizační komise o její žádosti nepodepsala. Forma žádosti byla zhojena a zájem žadatelky je stvrzen listinou ze dne BBB.
27. K námitkám žalobkyně stran informovaného souhlasu žalovaný poukázal na odůvodnění prvostupňového rozhodnutí, rozkladovou námitku a její vypořádání, z něhož citoval. Připomněl k tomu judikaturou NSS o nepřezkoumatelnosti rozhodnutí pro nedostatek důvodů s tím, že zcela zřejmě nelze učinit takový závěr o rozhodnutí správních orgánů obou stupňů.
28. K tvrzení žalobkyně o tom, že nebyla poučena o možných alternativách, jiných možnostech řešení zdravotního stavu, jejich vhodnosti, přínosech a rizicích žalovaný považoval za nesporné, že žalobkyně byla sterilizována dne CCC. Ve vztahu k poučení v té době platilo ustanovení § 23 odst. 1 zákona o zdraví lidu ve znění novely č. 548/1991 Sb., z něhož citoval. Konkrétní úprava týkající se povinnosti zdravotnického pracovníka poučit pacienta byla výslovně pojata do zákona o zdraví lidu až novelou č. 111/2007 Sb., tedy až o X let později v roce 2007. Obdobně jestli žalobkyně explicitně naráží na znění Úmluvy o lidských právech a medicíně, konkrétně na článek 5 druhá věta, pak je třeba uvést, že tato úmluva se v souladu s článkem 10 Ústavy ČR stala součástí právního řádu ČR až v roce 2001.
29. Žalovaný dále poukázal na to, že jediné konkrétní povinné poučení toho času stanovovalo ustanovení § 11 Směrnice (písemné poučení) a § 27c zákona o zdraví lidu. Z toho je patrné, že v době sterilizace neexistovala žádná konkrétní povinnost lékaře, respektive zdravotnického pracovníka poučit žalobkyni konkrétně o vhodnosti, přínosech, rizicích a alternativách sterilizačního zákroku, ale pouze o povaze výkonu a jeho rizicích. Lékař měl povinnost ústně žalobkyni poučit vhodným způsobem o povaze onemocnění a o

Shodu s prvopisem potvrzuje M. P.

potřebných výkonech tak, aby se mohla stát při poskytování této péče aktivní spolupracovnicí.

30. Pokud žalobkyně v žalobě apelovala na to, že v době zákroku byla mladá, čerstvě 25letá matka pěti dětí z nesrovnatelně méně sociálně přístupného prostředí než lékaři, a že na základě těchto parametrů k ní měl lékař při poučení přistupovat, odkázal žalovaný na obsah dokumentu „*Informovaný souhlas pacientky s operačním výkonem – laparoskopická sterilizace*“ a zdůraznil, že ani pro jeden z těchto aspektů nebyla tehdy platnou a účinnou právní úpravou stanovena povinná písemná forma.
31. K nezákonnému složení sterilizační komise žalovaný uvedl na pravou míru citaci žalobkyně z ustanovení § 3 odst. 1 sterilizačního zákona s tím, že žalobkyně vynechává zcela klíčovou pasáž tohoto ustanovení a citoval z něj. Konstatoval, že zákon tedy nespojuje automatický nárok na jednorázovou peněžitou částku v případě, kdy došlo k porušení jakýchkoliv právních předpisů, nýbrž s porušením, které však dosahuje určité míry intenzity. Žalovaný nezpochybnil, že v tomto případě nebyly dodrženy příslušné předpisy. Byl dodržen pouze § 5 odst. 1 písmeno b) směrnice, nikoli § 27a odst. 1 zákona o zdraví lidu. Rozporoval ale, že by se v tomto případě jednalo o takové porušení, které by mělo vliv na souhlas žalobkyně se sterilizací. Ze strany ministerstva se nejednalo o nepřípustnou bagatelizaci, ale soudem aprobovaný výklad § 3 odst. 1 sterilizačního zákona. K tomu poukázal na rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 19. 6. 2024 č. j. 14 Ad 3/2024-39.
32. Žalovaný se rovněž ohradil vůči tvrzením žalobkyně, že v případě prvního z jí namítaných rozhodnutí ministerstva měla legitimní očekávání. V tamní věci se totiž jednalo o případ, kdy zdravotnická dokumentace žadatelky neobsahovala jakýkoli její informovaný souhlas se sterilizací. Obdobně také v druhém žalobkyní zmiňovaném případě ze skutkového stavu nevyplývalo, že by byla žadatelka poučena v souladu s tehdy platnými požadavky. Pro úplnost žalovaný k vyjádření daná rozhodnutí ministerstva v anonymizované podobě přiložil.
33. K odmítnutí důkazních návrhů žalobkyně žalovaný odkázal na § 50 odst. 4 správního řádu a zásadu volného hodnocení důkazů a § 3 správního řádu ke zjištění skutkového stavu. Konstatoval, že ministerstvo v tomto směru nenabýlo pochybnosti o pravdivosti obsahu zdravotnické dokumentace a skutkovém ději, který na jejím základě shledalo.
34. Ke zmínce žalobkyně o obětech státní politiky poukázal na skutečnost, že sterilizace byla u žalobkyně provedena v roce XXX, tedy v rámci demokratického státu. Žalobkyně tuto úvahu nerozvíjí, proto se k tomu dále nevyjadřoval. Zákonodárce na pochybení státu reagoval právě přijetím sterilizačního zákona.
35. K návrhu výsledku manžela žalobkyně jako svědka žalovaný zrekapituloval, že žalobkyně s předstihem požádala o sterilizaci, ta jí byla povolena a v návaznosti na to se dostavila k hospitalizaci, která byla nutná k provedení operace, tedy sterilizace. Uvedená časová souslednost a povaha výkonu jako plánovaného svědčí o tom, že se nejednalo o spěch, natož nátlak. Rovněž je v ošetřovatelské dokumentaci zaznamenána diagnóza při přijetí ITP (umělé přerušování těhotenství) a sterilizace. A dále je zde uvedeno, že žadatelka je v dobrém psychickém stavu, plného vědomí a informovaná. Ani to nesvědčí tedy o tom, že by žadatelka byla v nějakém stresu nebo pod blíže nespecifikovaným nátlakem. Podotkl, že podstoupení sterilizace ve spojení s ITP svědčí o tom, že žalobkyně již další děti nechtěla. Rozporoval, že by důkazy zcela opomenul, neboť návrhy posoudil a následně jejich neprovedení zevrubně odůvodnil v rozhodnutí.

Shodu s prvopisem potvrzuje M. P.

36. Žalovaný žádal, aby soud žalobu zamítl.

Posouzení věci Městským soudem v Praze

37. Soud o věci jednal bez nařízení ústního jednání podle § 51 odst. 1 s. ř. s., neboť účastníci takový postup soudu akceptovali. Důkazy soud neprováděl, neboť mu pro posouzení důvodnosti žaloby postačoval obsah spisového materiálu, který si od žalovaného vyžádal a jímž se podle ustálené judikatury správních soudů důkaz neprovádí.
38. Soud přezkoumal žalobou napadené rozhodnutí, jakož i řízení, které předcházelo jeho vydání, v rozsahu žalobou tvrzených bodů nezákonnosti, kterými je vázán, podle skutkového a právního stavu ke dni jeho vydání, a dospěl k závěru, že žaloba je důvodná.
39. Při posouzení soud vyšel z následující právní úpravy:
40. Podle § 2 sterilizačního zákona *je oprávněnou osobou fyzická osoba, která se podrobila v období od 1. července 1966 do 31. března 2012 ve zdravotnickém zařízení na území, které je součástí území České republiky, sterilizaci v rozporu s právem.*
41. Podle § 3 odst. 1, 2 téhož zákona *se pro účely tohoto zákona rozumí zdravotní výkon zabráňující plodnosti, k jehož provedení oprávněná osoba neudělila souhlas, nebo souhlas udělila při takovém porušení právních předpisů upravujících v rozhodném období provedení zdravotního výkonu zabráňujícího plodnosti anebo za takových okolností, jež vylučují nebo vážně narušují svobodu a prostotu omylu uděleného souhlasu. (2) se porušením právních předpisů a okolnostmi podle odstavce 1 rozumí zejména působení na oprávněnou osobu v podobě jakéhokoli nátlaku, donucení či přesvědčování, aby se zdravotnímu výkonu zabráňujícími plodnosti podrobila, jakož i skutečnost, že oprávněná osoba nebyla srozumitelným způsobem a v dostatečném rozsahu informována o svém zdravotním stavu a o účelu, povaze, předpokládaném přínosu, možných důsledcích a rizicích navrhovaného zdravotního výkonu a o jiných možnostech řešení zdravotního stavu, jejich vhodnosti, přínosech a rizicích.*
42. Podle § 23 odst. 1 věty první zákona o péči o zdraví lidu *v rozhodném znění je lékař povinen poučit vhodným způsobem nemocného, popřípadě členy jeho rodiny o povaze onemocnění a o potřebných výkonech tak, aby se mohli stát aktivními spolupracovníky při poskytování léčebně preventivní péče.*
43. Podle § 27 téhož zákona *se sterilizace smí provést jen se souhlasem nebo na vlastní žádost osoby, u níž má být sterilizace provedena, a to za podmínek stanovených ministerstvem zdravotnictví.*
44. Podle § 27a téhož zákona *lékařské zásahy do reprodukční schopnosti jednotlivců, kastrace, stereotaktické operace a zákroky u transsexuálů se provádějí pouze na žádost osoby, u níž mají být provedeny, a po schválení odbornou komisí, kterou tvoří právník, nejméně dva lékaři se specializací v příslušném oboru a dva další lékaři nezúčastnění na provádění lékařského zásahu.*
45. Podle § 27c téhož zákona *každý lékařský výkon, který není v bezprostředním zájmu osoby, na které má být proveden, lze provést pouze s předchozím písemným souhlasem takové osoby. Před udělením souhlasu musí být osoba úplně informována o povaze výkonu a jeho rizicích.*
46. Podle § 6 směrnice z důvodů uvedených v § 2 písm. b) až g) *může požádat písemně osoba, u níž má být sterilizace provedena, nebo s jejím souhlasem ošetřující lékař, předsedu sterilizační komise příslušné podle místa trvalého pobytu, popřípadě sídla pracoviště nebo školy, kterou navštěvuje. Žádost řádně odůvodní.*

47. Podle § 10 směrnice o každém projednání žádosti o sterilizaci pořídí předseda komise protokol, který obsahuje jméno a bydliště osoby, u níž má být sterilizace provedena, odborné posudky členů komise a záznam o průběhu jednání s rozhodnutím. Originál protokolu podepsaný všemi členy komise zůstane u předsedy.
48. Podle § 11 směrnice je-li o žádosti rozhodnuto kladně, pošle předseda žadatelku (žadatele) s doporučením na ženském (urologické nebo chirurgické) oddělení, jehož vedoucí je členem komise. Zároveň tam zašle opis protokolu, který se stane součástí chorobopisu. Před zákonem (poznámka soudu: správně mělo být ve směrnici zřejmě uvedeno „Před zákrokem“) podepíše osoba, u níž má být sterilizace provedena, popřípadě její zákonný zástupce (opatrovník), prohlášení, že s provedením sterilizace souhlasí a že bere na vědomí písemné poučení o tom, do jaké míry je sterilizační zákrok reparaibilní.
49. Podle čl. XIV. bodu 3. přílohy směrnice je indikace dána při více dětech, do 35. roku po čtyřech dětech, u žen po 35. roku věku po třech dětech.
50. Soud připomíná, že kodifikace nároku na odškodnění za nezákonně provedenou sterilizaci je důsledkem selhání státu, který v minulosti nebyl schopen ochránit ženy před situacemi, v nichž musely čelit nátlaku na svobodu svého rozhodování stran (ne)provedení sterilizace. Tento aspekt nároku na odškodnění by měly mít správní orgány na paměti a v každém projednávaném případě velmi důsledně dbát na dodržení zásady vstřícnosti a řádné poučení účastníků správního řízení.
51. Nejvyšší správní soud v rozsudku ze dne 4. 7. 2024, č. j. 9 As 61/2023-65, č. 4623/2024 Sb. NSS konstatoval, že „nelze po žadatelkách požadovat, aby samy vždy nade vší pochybnost prokázaly naplnění všech výše vymezených předpokladů pro přiznání peněžní částky podle zákona č. 297/2021 Sb. Naopak postačí, pokud žadatelka o peněžitou dávku předestře na první pohled plausibilní tvrzení, že v rozhodném období podstoupila sterilizaci v rozporu s právem. To nicméně pochopitelně neznamená, že se může jednat o jakékoli, ničím nepodložené tvrzení. Musí jít o tvrzení hájitelné, které bude podepřeno indiciemi, které ve svém souhrnu nepřipouštějí jiné racionální vysvětlení situace či chování jednotlivých účastníků, než že k protiprávní sterilizaci žadatelky pravděpodobně došlo tak, jak žadatelka tvrdí. Pokud tedy zdravotní dokumentace nebude existovat, případně bude zjevně nedůvěryhodná, avšak žadatelka předestře plausibilní tvrzení, pro které budou skutečně svědčit zjištěné indicie, musí správní orgány považovat předpoklady pro přiznání peněžité částky dle zákona č. 297/2021 Sb. za naplněné, ledaže samy prokážou, že ke skutečností žadatelkou tvrzeným dojít nemohlo.“
52. V bodě 29 právě citovaného rozsudku Nejvyšší správní soud definoval čtyři základní předpoklady pro přiznání jednorázové částky. Jsou jimi:
- a. podání žádosti do 3 let od účinnosti zákona č. 297/2021 Sb.;
 - b. žadatelka byla podrobena sterilizaci;
 - c. k této sterilizaci došlo v rozhodném období (od 1. 7. 1966 do 31. 3. 2012);
 - d. tato sterilizace byla provedena v rozporu s právem.
53. O splnění prvních tří podmínek nepochybuje mezi stranami spor. Sporné je splnění čtvrté podmínky, tedy to, zda byla sterilizace žalobkyně provedena v rozporu s tehdy platnými předpisy. Nejvyšší správní soud vyložil, že takový nesoulad se může projevit zejména ve dvou typových situacích: úplná absence souhlasu nebo formální přítomnost souhlasu, který je však zatížen dalšími okolnostmi vylučujícími jeho souladnost s právem (viz rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 19. 9. 2024, č. j. 7 As 12/2024-45, bod 20). Nyní

projednávaná věc spadá do druhé z uvedených variant, neboť správní spis (zdravotnická dokumentace) obsahuje žádost o provedení trvalého zneplodnění podepsanou žalobkyní.

54. Tehdejší právní úprava podmiňovala provedení sterilizace třemi kroky: i) podání žádosti ve smyslu § 27 zákona o péči o zdraví lidu, ii) schválení sterilizační komise; iii) poučení žalobkyně o účelu a povaze prováděného výkonu a jeho rizicích, následované písemným souhlasem s lékařským výkonem podle § 27c téhož zákona. V případě žalobkyně nebyly naplněny poslední dva výše zmíněné kroky, tj. schválení žádosti žalobkyně o provedení sterilizace sterilizační komisí zákonném složení a řádné poučení žalobkyně o povaze a rizicích sterilizace.
55. Z výše citovaných ustanovení směrnice plyne standardizovaný postup, jenž má provedení sterilizace předcházet. Jeho nedílnou součástí je i posouzení žádosti a její schválení sterilizační komisí, jehož obligatorní povahu dovodil i NSS, jak je uvedeno shora. Ministerstvo ale žalovaný připustili, že se v projednávané věci žalobkyně nebyly splněny podmínky § 27a odst. 1 zákona o péči o zdraví lidu, neboť odborná komise nejednala v zákonném složení, tedy právník, nejméně 2 lékaři se specializací v příslušném oboru a 2 další lékaři nezúčastnění na provádění lékařského zásahu. Podle obsahu protokolu ze dne AAA byli v komisi přítomni ředitel zdravotnického zařízení (Ing. P. K.), přednosta I. gynek. porod. kliniky (doc. MUDr. P. V., DrSc.) a zástupce přednosta kliniky (prim. MUDr. M.P., CSc.). V komisi tedy v rozporu s § 27a odst. 1 zákona o péči o zdraví lidu v rozhodném znění (stav k DDD) chyběli dva lékaři nezúčastnění na provádění lékařského zákroku a právník. Samotná tato okolnost by nezpůsobovala nezákonnost rozhodnutí správních orgánů ve věci samé, jak vyplývá i rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 19. 6. 2024, č. j. 14 Ad 3/2024-39, dle kterého nárok na poskytnutí jednorázové peněžní částky podle sterilizačního zákona nenáleží za provedení sterilizace, při které došlo k jakémukoli pochybení v rozporu s platnými právní předpisy.
56. Zákon o péči o zdraví lidu v rozhodném znění ale v ustanovení § 27a odst. 2 ve spojení s § 27c ukládal, aby osoba, u níž má být zasaženo do reprodukční schopnosti, resp. kastrace, byla *před podáním žádosti* informována lékařem o povaze lékařského zásahu s upozorněním na rizika a případné nepříznivé důsledky s ním spojené. Takový informovaný souhlas naplňující náležitosti zákona, a to i ve smyslu § 23 odst. 1 téhož zákona, byl ovšem žalobkyní učiněn až dne BBB, tedy nikoli před podáním žádosti.
57. Uvedené znamená, že se žalobkyni nedostalo kvalifikovaného poučení před podáním žádosti, což ve spojení s nepřítomností právníka a dvou lékařů nezúčastněných na provádění lékařského zásahu v odborné komisi, která dne AAA zasedala a žádost žalobkyně posuzovala, způsobuje nezákonnost žalobou napadeného rozhodnutí.
58. Lze sice přisvědčit ministerstvu a žalovanému, že zdravotnická dokumentace obsahuje žádost o sterilizaci podepsanou žalobkyní v den zasedání sterilizační komise dne AAA. Uvedené podporuje i „anamnéza“ datovaná ke dni AAA a samotný protokol z jednání sterilizační komise z téhož dne spolu s textem *Prohlašuji, že souhlasím s provedením sterilizace a jsem si vědoma všech důsledků, které tento zákrok s sebou přináší a že již nikdy nebudu moci mít děti s rukou psaným podpisem žalobkyně.* S ohledem na to, že žalobkyně nebyla v souladu se zákonem informována/poučena, nelze tuto dřívější žádost považovat za relevantní. Informovaný souhlas splňující náležitosti zákona, a to i ve smyslu § 23 odst. 1 zákona o péči o zdraví lidu, byl ale žalobkyní udělen právě až dne BBB, tedy nikoli před podáním žádosti.

59. Lze tak uzavřít, že se žalobkyni nedostalo kvalifikovaného poučení před podáním žádosti, což ve spojení s nepřítomností právníka a dvou lékařů nezúčastněných na provádění lékařského zásahu v odborné komisi, která dne AAA zasedala a žádost žalobkyně posuzovala, způsobuje nezákonnost žalobou napadeného rozhodnutí.
60. Uvedené vede soud k odmítnutí tvrzení žalovaného, že tehdejší právní předpisy neukládaly, aby takový informovaný souhlas žalobkyně byl v písemné formě. Písemnou formu totiž zákon o péči o zdraví lidu stanovil v § 27c a stejně tak i podzákonný předpis v § 6 Směrnice. Požadavek na komplexní informovanost žadatele o jednorázovou peněžní částku, kterým byla v rozhodném období provedena sterilizace, ostatně zdůraznil již zákonodárce v § 3 odst. 2 sterilizačního zákona, byť zmíněné ustanovení nekoresponduje úplně s obsahem právní úpravy účinné v rozhodném období, tj. v roce XXX, kdy byla sterilizace žalobkyně provedena.
61. Z toho je zřejmé, že žalobkyně souhlas udělila při takovém porušení právních předpisů upravujících v rozhodném období provedení zdravotního výkonu zabráňujícího plodnosti, jímž byl naplněn výše citovaný § 3 odst. 1 sterilizačního zákona.
62. Soud naproti tomu nevešel na tvrzení žalobkyně o manipulaci se zdravotní dokumentací, neboť nic takového z jejího obsahu nezjistil. Skutečnost, že žalobkyně požádala o sterilizaci dne AAA je z obsahu zdravotní dokumentace patrná. V dokumentaci je totiž založena listina datovaná dnem AAA. Podle jejího obsahu žalobkyně žádala o sterilizaci s uvedením pěti porodů, pěti žijících dětí, subjektivně bez potíží s tím, že je u ní indikováno umělé přerušování těhotenství a sterilizace s podpisem doktora B. Uvedenému odpovídá i datum schválení výkonu sterilizace sterilizační komisí podle čl. XIV. odst. 3 přílohy směrnice, jak je zachyceno v protokolu z jednání této komise spolu s prohlášením žadatelky, že souhlasí s provedením sterilizace, je si vědoma všech důsledků, které tento zákrok přináší a že již nikdy nebude moci mít děti. Takovou listinu žalobkyně vlastnoručně podepsala, což ani nerozporuje. Pokud tedy správní orgány uvážily, že žalobkyně žádala o provedení sterilizace již dne AAA, odpovídal tento stav zdravotní dokumentaci, byť je formulářová žádost datována později, až dne BBB. Uvedené však není v rozporu s předně uvedenými závěry soudu o tom, že dřívější žádost žalobkyně (ze dne AAA) nebyla podána po předchozím zákonném poučení.
63. Soud neshledal opodstatněným ani žalobní tvrzení zpochybňující relevanci podpisu žalobkyně na rozhodných dokumentech z důvodu věku, počtu dětí a tvrzení o nesrovnatelně méně sociálně příznivém prostředí, jakož i tvrzení, že o sterilizaci žalobkyně nepožádala již dne AAA, ale mělo se tak stát až dne BBB. Z obsahu zdravotní dokumentace se k tomu podává, že žalobkyně již jedenkrát umělé přerušování těhotenství (interrupci) v minulosti prodělala. Zároveň z jejího věku 25 let a skutečnosti, že v době obou zákroků (interrupce a sterilizace) vychovala pět dětí, bez dalšího nijak nevyplývá, že by byla z těchto důvodů omezena ve svém rozhodování. Její tvrzení o nesrovnatelně méně sociálně příznivém prostředí, které stavěla oproti prostředí lékaře či jiné osoby s odborným vysokoškolským vzděláním ve zdravotnickém oboru, zůstalo pouze v obecné rovině bez konkretizace, v čem mělo takové méně sociálně příznivé prostředí spočívat, natož aby žalobkyně toto své tvrzení prokazovala. Soud se jím proto dále nezabýval.
64. Není rovněž pravdou, že by se žalovaný nezabýval žalobkyní navrženými důkazy. To je bez pochyb zřejmé z odůvodnění žalobou napadeného rozhodnutí. Oba správní orgány se návrhy důkazů výsledkem žalobkyně, jejího manžela a švagrové zabývaly. Ministerstvo tak

učinilo na str. 4 až 6 prvostupňového rozhodnutí, žalovaný pak na str. 5 až 6 druhostupňového rozhodnutí. Oba správní orgány zcela zjevně vyšly z obsahu zdravotní dokumentace a svým způsobem ji interpretovaly, důkazní návrhy žalobkyně však nepominuly.

65. Důvodem pro zrušení žalobou napadeného rozhodnutí se nestala ani žalobní námitka poukazující na to, že na manipulaci s doklady ve zdravotní dokumentaci upozorňovala již v žádosti o jednorázové odškodnění. To je zcela zřejmé z obsahu spisového materiálu a žalovaný sám ve vyjádření k žalobě tento stav připustil. Správně však podotkl, že takové vada odůvodnění žalobou napadeného rozhodnutí nemohla mít vliv na zákonnost posouzení věci samé, tedy posouzení žádosti žalobkyně dle sterilizačního zákona.

Závěr a náklady řízení

66. Ze shora uvedených důvodů soud pro nezákonnost žalobou napadené rozhodnutí podle ustanovení § 78 odst. 1, 4 zrušil a věc vrátil žalovanému k dalšímu řízení. V něm bude žalovaný vázán právním názorem soudu, který v rozsudku vyslovil (§ 78 odst. 5 s. ř. s.). Vyjde přitom ze stanoviska soudu, že v případě žalobkyně došlo ke sterilizaci v rozporu s právem ve smyslu § 3 odst. 1 sterilizačního zákona. Tento závěr by bylo možné překlenout toliko na základě případných nových skutkových zjištění, z nichž by prokazatelně vyplýval opak.
67. Výrok o nákladech účastníků řízení je dán ustanovením § 60 odst. 1 s. ř. s. Žalobkyně byla procesně úspěšná, soud jí proto přiznal náhradu nákladů řízení. Ty jsou tvořeny náklady za právní zastoupení za dva úkony právní služby po 4 620 Kč za převzetí a přípravu zastoupení a podání žaloby (§ 7 bod 5., § 9 odst. 5, § 11 odst. 1 písm. a), d) vyhlášky č. 177/1996 Sb., advokátní tarif ve znění od 1. 1. 2025 (AT), a za dva režijní paušály po 450 Kč (§ 13 odst. 4 AT), tedy celkem 10 140 Kč. Pro úplnost soud uvádí, že žalobkyně je ze zaplacení soudního poplatku za žalobu ze zákona osvobozena (§ 11 odst. 1 písm. n) zákona č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích), náklady na jeho zaplacení jí soud proto nepřiznal.

Poučení:

Proti tomuto rozhodnutí lze podat kasační stížnost ve lhůtě dvou týdnů ode dne jeho doručení. Kasační stížnost se podává ve dvou (více) vyhotoveních u Nejvyššího správního soudu, se sídlem Moravské náměstí 6, Brno. O kasační stížnosti rozhoduje Nejvyšší správní soud.

V řízení o kasační stížnosti musí být stěžovatel zastoupen advokátem; to neplatí, má-li stěžovatel, jeho zaměstnanec nebo člen, který za něj jedná nebo jej zastupuje, vysokoškolské právnické vzdělání, které je podle zvláštních zákonů vyžadováno pro výkon advokacie.

Praha 31. července 2025

Shodu s prvopisem potvrzuje M. P.

JUDr. Ivanka Havlíková v. r.
předsedkyně senátu

Shodu s prvopisem potvrzuje M. P.